

اصول و مبانی نظام تربیتی اسلام

جلد ۱۸ - کلیات اهداف

www.ketab.ir

نویسنده:

دکتر علی قائمی امیری

سرشناسه	فائمی، علی، ۱۳۱۶ -
عنوان و نام پدیدآور	اصول و مبانی نظام تربیتی اسلام / نویسنده علی قائمی امیری.
مشخصات نشر	تهران: معیاد اندیشه، ۱۳۹۹ -
مشخصات ظاهری	ج.
شابک	دوره: 5-978-622-231-227-7 : ۵۰۰۰۰۰ ریال؛ ج. ۱: 8-978-622-231-226-8 : ۵۰۰۰۰۰ ریال؛ ج. ۲: 4-978-622-231-323-3 : ۶۰۰۰۰۰ ریال؛ ج. ۳: 7-978-622-231-380-7 : ۶۰۰۰۰۰ ریال؛ ج. ۴: 9-978-622-231-386-9 : ۵۰۰۰۰۰ ریال؛ ج. ۵: 7-978-622-231-418-7 : ۵۰۰۰۰۰ ریال؛ ج. ۶: ۵۰۰۰۰۰ ریال؛ ج. ۷: ۶-978-622-231-476-7 : ۵۰۰۰۰۰ ریال؛ ج. ۸: ۱-978-622-231-494-۱ : ۵۰۰۰۰۰ ریال؛ ج. ۹: 5-978-622-231-496-5 : ۶۰۰۰۰۰ ریال؛ ج. ۱۰: 1-978-622-231-522-1 : ۶۰۰۰۰۰ ریال؛ ج. ۱۱: ۱۱-978-622-231-534-4 : ۶۰۰۰۰۰ ریال؛ ج. ۱۲: 6-978-622-231-598-6 : ۱۲۰۰۰۰ ریال؛ ج. ۱۳: 3-978-622-231-599-3 : ۱۲۰۰۰۰ ریال؛ ج. ۱۴: 4-978-622-231-688-4 : ۱۲۰۰۰۰ ریال؛ ج. ۱۵: 1-978-622-231-689-1 : ۱۲۰۰۰۰ ریال؛ ج. ۱۶: ۱۷-978-622-231-785-0 : ۱۲۰۰۰۰ ریال؛ ج. ۱۸: 6-978-622-231-853-6 : ۱۲۰۰۰۰ ریال؛ ج. ۱۹: 3-978-622-231-854-3
وضعیت فهرست نویسی	فایا
یادداشت	ج. ۹ (چاپ اول: ۱۳۰۰).
یادداشت	ج. ۱۰ (چاپ اول: ۱۳۰۰).
یادداشت	ج. ۱۱ (چاپ اول: ۱۳۰۰).
یادداشت	ج. ۱۲-۱۴ (چاپ اول: ۱۳۰۰) (فایا).
میدرجات	ج. ۱. نگاهی به مسأله تربیت- ج. ۲. تربیت در بستر تاریخ- ج. ۳. مکاتب تربیتی- ج. ۴. اسلام و تربیت- ج. ۵. معرفت‌شناسی- ج. ۶. هستی‌شناسی- جهان‌شناسی- ج. ۷. هستی‌شناسی- نظامات و سنت- ج. ۸. سرای دنیا و آخرت- ج. ۹. تربیت و مبدأ آفرینش- ج. ۱۰. انسان از نظر اسلام- ج. ۱۱. شاکله انسان (انهاد وجودی)- ج. ۱۲. شاکله انسان (انهاد عالی وجود)- ج. ۱۳. شاکله انسان (تجربیات و زمینه‌ها)- ج. ۱۴. کرامت و حقوق انسان- ج. ۱۵. تعهد و مسئولیت انسان- ج. ۱۶. عوامل مؤثر در تربیت- ج. ۱۷. فرجام حیات از نظر اسلام- ج. ۱۸. کلیات اهداف
موضوع	اسلام و آموزش و پرورش Islamic education تربیت اخلاقی Moral education BP۳۳۰۰۸ ۳۹۷/۳۱۳ ۳۹۷۲۸۱ فایا
رده بندی کنگره	
رده بندی دیویی	
شماره کتابشناسی ملی	
اطلاعات رگورد کتابشناسی	

اصول و مبانی نظام تربیتی اسلام / جلد ۱۸

کلیات اهداف

نویسنده: دکتر علی قائمی امیری

شابک جلد: ۶-۸۵۳-۲۳۱-۶۲۲-۹۷۸	شابک دوره: ۵-۲۲۷-۲۳۱-۶۲۲-۹۷۸
ناشر: معیاد اندیشه	صفحه آرا: سبحان رفیعی برزکی
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۰	شمارگان: ۱۰۰۰
تلفن انتشارات: ۰۹۱۲۵۱۲۰۰۶۷ - ۰۳۱۶۶۰۱۷۴۴۸ - ۰۳۱۶۶۰۱۴۷۹۷	قیمت: ۷۰۰,۰۰۰ ریال

همه ی حقوق مادی و معنوی این اثر برای مولف محفوظ است.

تکثیر و انتشار این اثر به هر صورت، از جمله بازنویسی، فتوکپی، ضبط الکترونیکی و ذخیره در سیستم های بازیابی و پخش، بدون دریافت مجوز کتبی و قبلی از مولف به هر شکلی ممنوع است. این اثر تحت حمایت «قانون حمایت از حقوق مولفان،

مستفان و هنرمندان ایران» قرار دارد.

فهرست مطالب

۱۵.....	پیشگفتار
۱۷.....	بخش ۱ - هدف در تربیت
۱۸.....	فصل ۱ - معرفی هدف
۱۸.....	مقدمه
۱۸.....	معنی و مفهوم هدف
۱۹.....	سخن کلی
۱۹.....	تفاوت‌ها
۲۱.....	تعریف‌ها از هدف
۲۱.....	تبیین هدف
۲۲.....	تربیت
۲۳.....	ماهیت هدف
۲۵.....	فصل ۲ - ضرورت و لزوم هدف
۲۵.....	مقدمه
۲۵.....	در باب انسان
۲۶.....	زندگی انسان
۲۷.....	هدف در رابطه با امور انسان
۲۸.....	وسعت و دامنه هدف
۲۸.....	تربیت
۲۹.....	والدین و تربیت
۳۰.....	اسلام و هدف‌داری
۳۲.....	فصل ۳ - فواید وجودی هدف
۳۲.....	مقدمه
۳۲.....	دامنه فواید اهداف
۳۸.....	فصل ۴ - اهمیت هدف
۳۸.....	مقدمه
۳۸.....	تقدم بر عمل

۳۹.....	اهمیت نیت
۴۰.....	نیت و روحیه
۴۱.....	ارزش آفرینی هدف
۴۲.....	رونده کردن هدف
۴۲.....	اهمیت‌های دیگر هدف
۴۳.....	فقدان هدف
۴۵.....	بخش ۲ - اهداف کلی
۴۶.....	فصل ۵- اهداف برای همگان
۴۶.....	مقدمه
۴۶.....	هدف تربیت
۵۱.....	فصل ۶- دیدها در مورد سعادت
۵۱.....	مقدمه
۵۱.....	دسته‌بندی دیدگاه‌ها
۵۷.....	فصل ۷ - نوع سعادت و ابعاد آن
۵۷.....	مقدمه
۵۷.....	تأمین مصالح و منافع
۵۸.....	نوع اهداف
۵۹.....	دید اسلامی
۵۹.....	تقدم‌ها
۶۰.....	عدم ذاتی بودن سعادت
۶۱.....	دامنه سعادت‌مندی
۶۱.....	تأمین سعادت
۶۴.....	بخش ۳- اهداف تربیت از دیدگاه غرب و ...
۶۵.....	فصل ۸- اهداف از دیدگاه فلاسفه
۶۵.....	مقدمه
۶۵.....	برخی از دیدگاه‌ها
۶۶.....	اهداف از نظر فلسفه‌های قدیم
۶۸.....	اهداف از نظر مکاتب جدید
۷۰.....	چند نکته مهم
۷۲.....	فصل ۹-اهداف از دید علمای غرب
۷۲.....	مقدمه
۷۲.....	نظر علما
۷۶.....	فصل ۱۰- اهداف تربیت از نظر دولت‌ها
۷۶.....	مقدمه
۷۶.....	اساس تعیین اهداف
۷۷.....	اهداف دولت‌های قدیم
۷۸.....	پس از رنسانس

۷۹	هدف‌ها پس از مرزدارشدن کشورها
۸۰	هدف در جوامع مترقی
۸۱	اهداف تربیت در اعلامیه حقوق بشر
۸۱	اهداف تربیت در ایران قدیم
۸۳	فصل ۱۱- اهداف از نظر عامه مردم
۸۳	مقدمه
۸۳	دسته‌بندی از نظر علم و معرفت
۸۴	هدف عامه مردم
۸۴	خط عوام در گذران زندگی
۸۵	یک‌سونگری‌ها در میان عوام
۸۶	پوچ‌گرایی
۸۷	بخش ۴- اهداف از نظر علمای اسلام
۸۸	فصل ۱۲- اهداف تربیت از نظر حکما و عرفا
۸۸	مقدمه
۸۸	سیر نظرات در باب ملاک سعادت
۸۹	وصول به رشد
۹۰	اتصاف به اوصاف الهی
۹۱	سیر به سوی بی‌نهایت
۹۱	معامله با خدا
۹۲	سعادت از نظر صاحبان مکاتب
۹۴	فصل ۱۳- اهداف تربیت از دید علمای اهل سنت
۹۴	مقدمه
۹۴	رای و نظر علمای این گروه
۹۸	فصل ۱۴- اهداف تربیت از دید علمای شیعه
۹۸	دید عالمان شیعه در باره اهداف تربیت
۱۰۲	بخش ۵- اهداف از نظر قرآن و سنت
۱۰۳	فصل ۱۵- اهداف از نظر قرآن
۱۰۳	مقدمه
۱۰۳	سخنی در مورد سعادت
۱۰۹	فصل ۱۶- حاصل هدف‌داری تربیت
۱۰۹	مقدمه
۱۰۹	وضع و موقعیت عبد صالح
۱۱۵	فصل ۱۷- اهداف تربیت از نظر روایات
۱۱۵	مقدمه
۱۱۵	نوع اهداف
۱۱۶	ابعاد هدف
۱۱۶	خط‌داری در هدف

۱۱۷	ارزش نیت داری
۱۲۰	بخش ۶ - نوع اهداف
۱۲۱	فصل ۱۸ - دسته بندی اهداف
۱۲۱	مقدمه
۱۲۱	نوع دسته بندی ها
۱۲۳	اهداف کلی
۱۲۴	هدف های رفتاری
۱۲۶	فصل ۱۹ - اهداف واسطه ای
۱۲۶	مقدمه
۱۲۶	جنبه ماهوی اهداف واسطه ای
۱۲۸	فواید وجودی اهداف واسطه ای
۱۳۱	فصل ۲۰ - اهداف غایی
۱۳۱	مقدمه
۱۳۱	معنی و مفهوم هدف غایی
۱۳۲	ارزش هدف غایی
۱۳۲	مفاهیم و انواع هدف غایی
۱۳۳	هدف غایی در اسلام
۱۳۴	ویژگی های هدف غایی
۱۳۵	والایی هدف در اسلام
۱۳۵	فواید هدف غایی
۱۳۷	فصل ۲۱ - غایت و عبودیت
۱۳۷	مقدمه
۱۳۷	نگاهی به آیات در باره عبودیت
۱۳۸	جمع بندی آیات
۱۳۹	باور و خصیصه عبد
۱۴۰	سیر الی الله
۱۴۱	حاصل عبد شدن
۱۴۱	راه عبودیت
۱۴۳	بخش ۷ - اهداف تربیت از دید دیگر جوامع
۱۴۴	فصل ۲۲ - فلسفه ها و مکاتب (به عنوان منبع اهداف تربیتی)
۱۴۴	مقدمه
۱۴۴	تشکل های فکری
۱۴۵	گسترش آن طرز تفکر و فلسفه
۱۴۵	پس از رنسانس
۱۴۶	نفوذ مکاتب
۱۴۷	در امر تربیت
۱۴۷	تحول مکتب ها

۱۴۸	فلسفه‌های تربیتی معروف
۱۴۹	در ارزیابی مکتب‌ها
۱۵۰	فصل ۲۳ - خواست زمامداران در تعیین اهداف
۱۵۰	مقدمه
۱۵۰	نوع زمامداران
۱۵۱	غصب حق خلافت امیرالمؤمنین و سلطه به اسم دین
۱۵۲	اعمال نفوذ و تغییر
۱۵۲	توجیه دینی
۱۵۳	در خط استقرار حکومت
۱۵۴	نفوذ در تربیت
۱۵۴	اهرم فشار
۱۵۷	فصل ۲۴ - تعیین اهداف بر اساس خواست مردم (فلسفه اجتماعی)
۱۵۷	مقدمه
۱۵۷	تداوم برده‌داری و استثمار
۱۵۸	جنبش اومانیستی
۱۵۹	اساس اندیشه در مکتب اومانیسم
۱۵۹	مسئله دموکراسی
۱۶۰	خط فکری مردم
۱۶۱	استخراج اهداف
۱۶۲	خصایص این اهداف
۱۶۴	فصل ۲۵ - یافته‌های علمی به عنوان منبع اهداف
۱۶۴	مقدمه
۱۶۴	دعوت به پیش‌داری
۱۶۵	پویایی‌ها برای کشف دانش
۱۶۶	علل افت‌ها
۱۶۶	بیداری غرب
۱۶۷	رشد علم در غرب
۱۶۸	رسانس و رهایی
۱۶۹	در امر تربیت
۱۷۱	فصل ۲۶ - دگرگونی‌ها در جریان زمان
۱۷۱	مقدمه
۱۷۱	دگرگونی در احوال شخصی
۱۷۲	دگرگونی در واقعیات
۱۷۳	تغییرات در فلسفه‌ها و مکاتب
۱۷۴	نمونه‌ای از تغییرات در عصر ما
۱۷۵	دگرگونی در ادیان
۱۷۶	تغییر و دگرگونی در مذاهب آسمانی

۱۷۷.....	بخش ۸ - منابع اهداف در اسلام.....
۱۷۸.....	فصل ۲۷- قرآن (به عنوان منبع اهداف)
۱۷۸.....	مقدمه.....
۱۷۸.....	ارزش قرآن.....
۱۷۹.....	جامعیت قرآن.....
۱۸۰.....	منبع بودن قرآن.....
۱۸۱.....	اهمیت قرآن.....
۱۸۲.....	مقصد قرآن.....
۱۸۲.....	قرآن کتاب تربیت.....
۱۸۴.....	فصل ۲۸- سنت.....
۱۸۴.....	مقدمه.....
۱۸۴.....	سندیت سنت.....
۱۸۵.....	صورت‌های سنت.....
۱۸۶.....	شناخت منابع حدیثی.....
۱۸۷.....	مباحث سنت.....
۱۸۷.....	وسعت دید در سنت.....
۱۸۸.....	کاربرد سنت.....
۱۹۰.....	فصل ۲۹- اجماع و عقل.....
۱۹۰.....	مقدمه.....
۱۹۰.....	مفهوم اجماع در باور شیعی.....
۱۹۱.....	اهمیت اجماع.....
۱۹۱.....	عقل.....
۱۹۲.....	کار و وظیفه عقل.....
۱۹۲.....	اهمیت عقل در اسلام.....
۱۹۳.....	کاربرد عقل در تربیت.....
۱۹۴.....	استدلال عقلی.....
۱۹۵.....	چند نکته درباره عقل.....
۱۹۷.....	فصل ۳۰- آفرینش و طبیعت.....
۱۹۷.....	مقدمه.....
۱۹۷.....	بهره‌گیری از آفرینش.....
۲۰۲.....	سفارش و دعوت قرآن.....
۲۰۴.....	فصل ۳۱- وجود خود (به عنوان منبعی برای اهداف تربیت).....
۲۰۴.....	مقدمه.....
۲۰۴.....	توجه دادن به خود.....
۲۰۵.....	تعیین هدف.....
۲۱۰.....	فصل ۳۲- نیاز جامعه اسلامی (به عنوان منبع اهداف تربیت).....
۲۱۰.....	مقدمه.....

پیشگفتار

تربیت عبارت است از تمامی کوشش‌ها و تلاش‌های اندیشیده‌ای که برای ایجاد تغییر و تحول مثبت در فرد صورت می‌گیرد و با زمینه‌سازی جهت شکوفایی استعدادها، آدمی را از آنچه هست بیرون کشیده و به سوی آنچه باید، به پیش می‌راند و ذخایر و امکانات بالقوه او را به بالفعل مبدل می‌نماید.

نظامات تربیتی برای دستیابی به چنین مقصدی، به هدف نیازمندند. هدف عبارت است از نقطه، حالت یا موقعیتی که قصد داریم بدان برسیم و فعلاً از آن فاصله داریم. برخی گفته‌اند هدف آن چیزی است که فرد برای رسیدن به آن بکوشد (دهخدا). نقش آن را برای یک نظام تربیتی همانند نقش قطب‌نما برای کشتی ذکر کرده‌اند که بدون آن، کشتی در وسط اقیانوس در سیر و حرکت است و نمی‌داند به کدام ساحل خواهد رسید.

به گفته «کارل شوزر» هدف‌ها چون ستارگانند؛ آدمی هرگز به ستارگان دست نمی‌یابد، اما دریانوردان آنها را به عنوان راهنمای خود انتخاب می‌کنند تا راه خود را بیابند (اندیشه نو در پرورش جوانان، ص ۷۵).

همچنین نقش آن را روشن نمودن راه و خط تربیت و جلوگیری از اتلاف وقت و به‌هدررفتن سرمایه‌گذاری‌ها می‌شناسند.

در زندگی شخصی، حرکت‌های اجتماعی و سیاسی و نیز در کار و فعالیت تربیتی بدون هدفی اندیشیده و ارزیابی‌شده، نمی‌توان به پیش رفت، زیرا در آن صورت آدمی به جایی خواهد رسید که یا نمی‌داند کجاست یا منظور و مقصود او وصول به آن نقطه و موقعیت نبوده است و این خود اتلاف، انحطاط یا سقوط است.

تعیین هدف از مهم‌ترین ارکان فعالیت‌های تربیتی است. برخی از صاحب‌نظران وجود آن را به سنگ بنای تربیت تشبیه کرده، ارزش و موجودیت نظام را بدان وابسته دانسته‌اند. همه اجزاء یک نظام از محتوا، مراحل، روش‌ها به نحوی به آن وابسته است و تا هدف معین و روشن نباشد، اتخاذ تصمیم در آن موارد بی‌معناست.

تربیت اسلامی به‌عنوان یک نظام اندیشیده و قابل دفاع، دارای اهداف و مقاصدی با دامنه‌ای

بس وسیع در رابطه با همه ابعاد وجودی و همه واقعیت‌ها و جریانات است که ما کلیات آن را در این مجلد مطرح کرده و به فضل خداوند دیگر مباحث آن را در مجلدات بعدی عرضه خواهیم کرد. بسیار طبیعی است که این نظام از غایتی برخوردار بوده و پیروان را به سوی مقصدی که خداوند معین کرده است، به پیش براند که کمال سعادت در آن است.

در خصوص هدف این بحث مطرح است که اعمال نظرها و تلاش‌ها به‌خاطر رسیدن به چه امر و چه مسئله‌ای است و فارغ‌التحصیل تربیت از جهات مختلف چگونه فردی باید باشد، واجد چه صفات و ویژگی‌هایی بوده و چه صفاتی را باید کسب کند؟

کاری که ما در این مجلد تعقیب می‌کنیم ادامه و پیگیری راهی است که مدت‌ها قبل در پیش گرفته‌ایم. این مجلد سرآغاز قسمت دوم بحث اصول و مبانی نظام تربیتی اسلام است که بررسی اهداف و مقاصد تربیت را در چند جلد بر عهده دارد. دامنه بحث بسیار وسیع است و اگر بنا شود به ابعاد و جوانب آن به‌صورت جزئی رسیدگی شود، مجلدات بیشتری مورد نیاز خواهد بود، ولی بنای ما از آغاز بر رعایت اختصار و بیان رئوس مسائل بوده است و همان راه و شیوه تعقیب خواهد شد.

روش کار ما به‌مانند گذشته براساس شیوه کتابخانه‌ای و مطالعه اسناد و مدارک اسلامی و غیر آن است که با فیش‌برداری و استخراج مطالب و تدوین و دسته‌بندی آن به بررسی آنها اقدام کرده، پس از تأمل و تعمق، به استنباط مباحث پرداخته و نتیجه را به صورت توصیف و گزارش عرضه می‌داریم.

با همه تلاشی که در صحت و کمال این بحث داشته‌ایم، بازهم مدعی آن نیستیم که بدون عیب و نقص باشد. بدین خاطر از خوانندگان محترم تقاضا داریم لغزش‌های فکری و کلامی ما را تذکر دهند تا به اصلاح آنها اقدام نماییم.

از خدای بزرگ درخواست داریم که آن را برای همه دست‌انداران تعلیم و تربیت و محققان مفید و مؤثر گرداند و اگر برای این تلاش بی‌چشمداشت اجری باشد، خداوند آن را ذخیره معادم قرار دهد و در این مسیر والدین مرا که مربی اولیه‌ام بودند بی‌نصیب نگرداند. (آمین)